

Sak 70/2022

Saksfremlegg til styret i Sykehusinnkjøp HF

Møtedato:	9. september 2022
Saksbehandler:	Grete Teigset Solli, forretningsutvikling, samfunnsansvar
Sakstype:	Beslutningssak: ☐ Orienteringssak: ☒ Temasak: ☐
Offentlighetsvurdering:	Offentlig sak: ☒ Unntatt offentlighet: ☐ § ___
Tidligere behandlet i styret/saksnr.	Policy for samfunnsansvar, sak 116/2021

Krav til miljø og klima i anskaffelser

Styret i Sykehusinnkjøp HF inviteres til å treffe følgende vedtak:

1. Styret tar saken til orientering og ber om at redegjørelsen sendes eierne.

Vadsø, 14. september 2022

Bente Hayes
administrerende direktør

1. Hva saken gjelder

Sykehusinnkjøp HF har blitt bedt av styret i Helse Sør-Øst RHF å komme med en redegjørelse av hvordan bruk av krav knyttet til miljø og klima settes i anskaffelser med særlig vektlegging på kost/nytte-perspektivet. Saken vil belyse føringer gitt av eiere og myndigheter, vedtatt policy for samfunnsansvar, praktiske prosedyrer, samt konsekvenser for miljø, klima og økonomi.

2. Hovedpunkter og handlingsalternativer

Sykehusinnkjøp HF er en tjenesteyter for helseforetakene og skal følge opp føringer gitt av eierne gjennom vedtekter og oppdrag. Her gis det en oversikt over føringer spesialisthelsetjenesten og Sykehusinnkjøp HF har for sitt miljø- og klimaarbeid.

Internasjonale føringer:

*FNS bærekraftsmål.*¹ Norge har vedtatt å følge opp FNs bærekraftsmål. Dette er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.

*Parisavtalen.*² Norge har underskrevet Parisavtalen. Gjennom Parisavtalen har landene satt seg som mål at den globale oppvarmingen skal holdes godt under to grader sammenlignet med førindustriell tid.

Nasjonale føringer

*Lov om offentlige anskaffelser.*³ I Ny lov om offentlige anskaffelser som trådte i kraft i 2017, skal offentlige innkjøpere «innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning, og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant.» Hvis miljøkrav skal vektes og dette ikke tas inn i andre trinn i anskaffelsen, bør dette vektes minimum 30 prosent. (Jf. Forskrift til lov om offentlige anskaffelser §7,9)

*Regjeringens handlingsplan*⁴ for økt andel klima- og miljøvennlige offentlige anskaffelser og grønn innovasjon (2021). Regjeringens målsettinger med planen er å redusere skadelig miljøpåvirkning, fremme klimavennlige løsninger og sirkulær økonomi og påvirke nasjonale og globale leverandørkjeder. De prioriterte innkjøpskategoriene er: transport, bygg og anlegg, mat og måltidstjenester, plastprodukter, IKT/elektriske og elektroniske produkter, batterier, møbler og tekstiler.

*COP26 HELSE*⁵. Under FNs klimakonferanse i Glasgow, COP26, sluttet Norge seg til klimakonferansens helseprogram. Det betyr blant annet at Norge skal jobbe for en bærekraftig lavutslipps helsesektor innen 2050 og en klimanøytral drift i helseforetakene innen 2045 i tråd med klimasatsningen i RHF-ene.

*Norges nasjonale miljømål.*⁶ Norge har 24 mål for miljøet. Dette måles ved hjelp av 82 miljøindikatorer. Innen klima er målet at Norge fram til 2030 skal kutte klimagassutslipp tilsvarende 55 prosent av Norges utslipp i 1990, som et steg på veien mot nullutslipp i 2050.

¹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-barekraftsmal/id2590133/>

² <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/klima/>

³ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2016-06-17-73>

⁴ https://anskaffelser.no/sites/default/files/2021-11/DFO_Handlingsplan_2021_Digital-v2_0.pdf

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-lanserer-klimaforpliktelser-pa-helsefeltet/id2885909/>

⁶ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/>

Riksrevisjonens rapport «Undersøkelse av grønne offentlige anskaffelser» 3:5, 2021-2022⁷

Riksrevisjonen påpeker at grønne offentlige anskaffelser er et strategisk virkemiddel for å nå klimamålene Norge har forpliktet seg til gjennom Parisavtalen. Riksrevisjonen vurderer det som kritikkverdig at myndighetene gjennom sin samlede virkemiddelbruk ikke har sikret at offentlige oppdragsgiveres anskaffelsespraksis i stor nok grad bidrar til å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger.

Føringer i spesialisthelsetjenesten

*Rammeverk for miljø og bærekraft i spesialisthelsetjenesten*⁸. Rammeverket skal støtte opp om felles policy for spesialisthelsetjenesten. Spesialisthelsetjenesten skal være ledende i sitt arbeid med miljø og bærekraft, og fremme god helse og redusere klimautslipp gjennom miljøvennlig drift.

*Felles klima- og miljømål 2022-2030*⁹ Hovedmålet er at man innen 2030 reduserer (direkte) CO₂-utslipp med 40 prosent. Dette tilsvarer en reduksjon på ca. 175 000 tonn CO₂-ekvivalenter (CO₂e) for spesialisthelsetjenesten innen 2030.

Sykehusinnkjøp HF har ellers et særlig ansvar i følgende mål:

- Andel produkter uten (utslipp av) helse og miljøskadelige stoffer skal være 75 prosent innen 2030
- Fossilfri virksomhet innen 2030

Oppdrag og bestilling 2022. Følgende oppdrag er gitt Sykehusinnkjøp HF i oppdrag fra eierne i 2022: «Sykehusinnkjøp HF skal bidra til at de regionale helseforetakene og helseforetakene oppnår en karbonnøytral verdikjede innen 2045. For å nå målet om utslippsreduksjon, skal Sykehusinnkjøp HF i 2022 etablere nåsituasjonen (baseline) for klimagassutslipp (GHG-utslipp i scope 3) for spesialisthelsetjenesten og legge frem en plan for utslippsreducerende tiltak som skal godkjennes av styret og eiere.

Sykehusinnkjøp HF skal prioritere produkter med lavt karbonavtrykk og uten helse- og miljøskadelige kjemikalier, i tråd med regjeringens handlingsplan for sirkulær økonomi. Som landets største offentlige innkjøper, skal Sykehusinnkjøp HF sikre at anskaffelser støtter opp om anerkjente miljømerker og tar i bruk offentlige kriteriesett for å sikre standardisering i offentlig sektor. Dette skal gjøres i tett samarbeid med medisinskfaglige miljøer.

Gevinstrealisering og rapportering skal integrere besparelser for miljø og klima på linje med kostnadsbesparelser mv. slik at eksempelvis eventuelle høyere materialkostnader tas høyde for gjennom å synliggjøre miljøgevinster. Sykehusinnkjøp HF bes utvikle en metode for å synliggjøre

⁷ <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2021-2022/undersokelse-av-gronne-offentlige-anskaffelser/>

⁸ <https://helse-midt.no/Documents/2021/Rammeverk%20for%20milj%C3%B8%20og%20b%C3%A6rekraft%20i%20spesialisthelsetjenesten.pdf>

⁹ <https://helse-midt.no/Documents/2021/Rammeverk%20for%20milj%C3%B8%20og%20b%C3%A6rekraft%20i%20spesialisthelsetjenesten.pdf>

miljø- og samfunnsansvarsgevinster gjennom anskaffelsene i samarbeid med de regionale helseforetakene og aktuelle offentlige instanser.»

*Sykehusinnkjøp HF*s vedtekter¹⁰. I vedtektene står at Sykehusinnkjøp HF skal sørge for at anskaffelsene skjer på korrekt og samfunnsansvarlig måte. «Helseforetaket skal være en pådriver for etisk handel og miljøvennlige innkjøp. Innovasjon skal fremmes og det skal tilrettelegges for bruk av nye innovative løsninger i spesialisthelsetjenesten.»

Policy for samfunnsansvar. Sykehusinnkjøp HF har i flere år hatt en policy for miljøkrav i anskaffelsene som er vedtatt i styret og vært på høringsrunder i helseforetakene. Denne ble utvidet til en Policy for samfunnsansvar i styremøtet i Sykehusinnkjøp HF 15.12.21 og gyldig fra 01.01.2022. Policyen er et hjelpemiddel for den enkelte medarbeider i Sykehusinnkjøp HF for å sette krav og følge opp innen miljø og klima. Den er også et offentlig dokument og skal gi en forutsigbarhet til leverandørmarkedet slik at de i best mulig grad kan tilby produkter i tråd med policyen. Hovedelementene for miljø og klimakrav er følgende:

- Sykehusinnkjøp HF skal benytte anerkjente miljømerker og offentlige kriteriesett og avtalemaler hvor dette er tilgjengelig. Sykehusinnkjøp HF skal, hvor det er tilgjengelig, alltid benytte miljømerker type I (ISO 14024), dvs. merker som er livsløpsbaserte tredjepartsmerker og med det sikre effektive miljø- og klimakrav.
- Sykehusinnkjøp HF skal stille forutsigbare kjemikaliekrav i tråd med regelverket for medisinsk utstyr (MDR) og EUs kjemikalieforordning REACH. Sykehusinnkjøp HF skal, som del av føre-var-prinsippet, begrense kjemikalier som møter kriteriene i REACH for å bli identifisert som SVHC-stoffer, men som fortsatt ikke er regulert.
- Sykehusinnkjøp HF skal være en aktiv deltaker og pådriver for samarbeid med andre lands innkjøpsorganisasjoner i helsesektoren for felles krav til leverandørmarkedet.

Kravene skal settes på følgende måte:

- Miljøkrav skal stilles som minstekrav hvor det er mulig, for å sikre ønskede egenskaper, eller som kontraktkrav som skal innfris en gitt tid inn i avtaleperioden, for å modne markedet.
- Miljøkrav som tildelingskriterium benyttes kun hvor det er usikkert om og hva markedet kan levere, som et signal til markedet om kommende minstekrav, eller i anskaffelser hvor det er aktuelt å rangere innovasjon i løsningen fra tilbydere.
- Er det relevante miljøkrav, og dette ikke tas inn i andre trinn i anskaffelsen, bør dette vektas minimum 30 prosent. (Jf. forskrift til lov om offentlige anskaffelser §7,9)

Ekstra kostnader på grunn av klima- og miljøkrav

Miljødirektoratet anbefaler bruk av EUs handlingsplan for sirkulær økonomi¹¹. Der oppfordres det til

¹⁰ <https://sykehusinnkjop.no/om-oss#vart-oppdrag>

¹¹ <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/internasjonalt/gronn-giv/handlingsplan-for-sirkular-okonomi/>

at naturressurser og produkter utnyttes effektivt og så lenge som mulig, i et kretsløp der minst mulig ressurser går tapt. I enkelte anskaffelser kan krav til sirkularitet føre til økte kostnader på kort sikt.

Disse kravene kan være:

- Robusthet (falltest, temperaturtest etc.)
- Holdbare materialer
- Mulighet for reparasjon
- Tilgjengelige reservedeler
- Bruk av gjenvunnet eller gjenvinnbare materialer i produkt og/eller emballasje
- Fase ut miljø- eller helseskadelige stoffer
- Energieffektivitet
- Mulighet for gjenbruk

Livsløpsanalyser vil ofte vise at kravene på lang sikt ikke fører til økte kostnader, og hvis det tas inn gevinstberegning på klima- og miljøgevinst vil kravene kunne føre til høy gevinst.

I tilfeller hvor det er lavere klimagassutslipp som er gevinst, vil man måtte regne om på CO₂-ekvivalenter for å finne ut gevinsten. Her er det nødvendig med en god dialog med de regionale helseforetakene for å se på hvor langt Sykehusinnkjøp HF skal gå for å hjelpe til å nå de nasjonale klima- og miljømålet om å redusere CO₂-utslipp med 40 prosent til 2030 og en utslippsfri spesialisthelsetjeneste i 2045. Sykehusinnkjøp HF anbefaler at det her prioriteres kategorier/innkjøpsgrupper hvor krav til reduksjon i CO₂-utslipp løftes spesielt. Dette omtales nærmere i saken under temaet «prioriteringer».

Sykehusinnkjøp HF har i 2022 fått et oppdrag om å vise gevinstrealisering gjennom anskaffelser også for temaer innen samfunnsansvar. Det jobbes med revisjon av gevinstveilederen hvor gevinster utover økonomiske gevinster også vil kunne vises.

Økonomiske gevinster iht. tertialrapport

Sykehusinnkjøp HF har i oppdrag å synliggjøre gevinster som følger av anskaffelsene og kontraktene som inngås. Gevinstmetodikk er etablert, og det jobbes kontinuerlig med videreutvikling og forbedring av denne, herunder arbeides det med å etablere god metodikk for identifisering av kvalitative gevinster. I rapport for 2. tertial til eierne, pekes det på at styret i Sykehusinnkjøp HF har satt en målsetting for gevinstpotensialet i 2022 til 6 %. Gevinstpotensialet i anskaffelsene som ble avsluttet i løpet av de siste 12 månedene er på 8,4 %. Samlet er estimert gevinstpotensial for de siste 12 månedene på om lag 1362 millioner kroner.

Miljøkrav i legemiddelanskaffelser

Sykehusinnkjøp HF har jobbet målrettet de siste fem årene med å få miljøkriterier inkludert i legemiddelanskaffelser. Dette er godt forankret i oppdrag og bestilling fra 2017. Da ble det gitt krav til etikk og miljø i anskaffelse av legemidler med særlig vektlegging på å bidra til å redusere spredning av antibiotikaresistens. Legemiddelstrategien¹² ble vedtatt av styret høsten 2018, her er «Sikre ansvarlige innkjøp» en av tre prioriterte satsingsområder.

¹² <https://sykehusinnkjop.no/legemiddelstrategien-i-sykehusinnkjop-hf>

Erfaringene fra de åtte første anskaffelsene med miljøkrav er samlet i «Erfaringsrapport Miljø, 2020-2022¹³». I rapporten har man sett på hvilke anskaffelser man har stilt miljøkrav til, hvorvidt leverandører har lyktes med å besvare dem, og hvilket potensiale det er for å stille miljøkrav ved fremtidige anskaffelser.

Styring av anskaffelsesprosjekter

Den enkelte prosjektgruppe skal legge krav til miljø og klima inn i sine anskaffelser. Sykehusinnkjøp HF legger inn anbefalinger til miljø- og klimakrav for alle anskaffelser årlig i leveranseplanen. Dette skal leder av anskaffelsen formidle til prosjektgruppen. Prinsippene i policy for samfunnsansvar skal også følges. Det er viktig å være forutsigbare både for at Sykehusinnkjøp HF skal oppleves som **ett** Sykehusinnkjøp HF, men også for å sikre at leverandørmarkedet kan legge til rette for å møte kravene som stilles.

Leder av anskaffelsene og prosjektgruppene er vanligvis godt kjent med leverandørmarkedet og har oversikt over hva som tilbys av nye produkter, innovasjon og lignende. På denne måten kan man også fange opp om det tilbys mer miljøvennlige produkter og tjenester. Hvis det skal stilles krav til miljø- og klima som ikke har vært stilt før, så er det vanlig å sende ut konkurransegrunnlaget på en innspillsrunde til leverandørmarkedet i forkant. Ofte benyttes også annen leverandørdialog.

Regionale og nasjonale prosjektgrupper har styringsgrupper hvor konkurransegrunnlagene godkjennes før de sendes ut. I tilfeller hvor miljø- og klimakrav kan utløse ekstra kostnader eller på andre måter kan være kontroversielle, skal dette framheves tydelig slik at styringsgruppa skal kunne ta et informert valg hvorvidt kravene skal stilles på denne måten. Det forventes at styringsgruppene er godt kjent med spesialisthelsetjenestens miljø- og klimamål og eventuelle andre regionale eller lokale miljø- og klimamål.

Det er viktig å merke seg at eierskapet til alle anskaffelsesprosjekter ligger hos helseforetakene. Sykehusinnkjøp HF skal legge til rette for å opplyse om hvilke muligheter og konsekvenser som ligger i å stille miljø- og klimakrav, men avgjørelsen ligger hos helseforetaket/ene.

I anskaffelser hvor det vurderes å benytte en særskilt vektning av krav knyttet til miljø og klima, som igjen kan føre til vesentlig økte kostnader, skal dette legges frem for styret til vurdering og eventuell godkjenning. Denne ordningen evalueres årlig.

Kategoribasert vinkling

Sykehusinnkjøp HF er i oppstarten av et kategori-program hvor det skal utarbeides kategoriplaner for alle våre kategorier. Programstyret er satt sammen av en representant fra hver av de regionale helseforetakene, konserntillitsvalgt, lokal tillitsvalgt, verneombud og tre representanter fra ledergruppen i Sykehusinnkjøp HF. Samfunnsansvar ligger inne som en av bærepilarene i dette arbeidet slik at krav og oppfølging til samfunnsansvar vil inkluderes i kategoriplanene. I kategori-programmet skal risiko innen samfunnsansvar kartlegges og forslag til tiltak utarbeides innen de enkelte kategoriene. Dette vil i mye større grad føre til forutsigbarhet for hvilke klima- og miljøkrav som vil bli stilt og i hvilke anskaffelser de vil bli stilt. Forutsigbarhet for

13

<https://sykehusinnkjop.no/Documents/Legemidler/Milj%C3%B8rapport/Erfaringsrapport%20Milj%C3%B8.pdf>

leverandørmarkedet bør også kunne føre til lavere priser på sikt. Hver enkelt kategoriplan vil vedtas av styret i Sykehusinnkjøp HF.

Prioriteringer

Sykehusinnkjøp HF har jobbet siden oppstart med å harmonisere krav, maler og oppfølging på tvers av divisjoner. De to siste årene er det gitt anbefalinger for klima- og miljøkrav i den årlige leveranseplanen for i større grad harmonisere dette slik at like/lignende anskaffelser har samme krav ut til markedet. Det er ønskelig at dette i større grad baseres på prioriteringer. Det vil i løpet av høsten 2022 jobbes på tvers av foretaket og opp mot eierne om hvilke kategorier/innkjøpsgrupper som skal prioriteres innen områdene klima- og miljø, etisk handel og arbeidslivskriminalitet. Prioriteringene vil ta utgangspunkt i analyser slik at de prioriterte kategoriene er de som er særskilt viktig for å nå målene som er satt.

For å vise hvordan dette kan presenteres, legges det inn i denne saken et første utkast av prioriteringer innen klima- og miljø. Dette er kun et utkast uten nødvendig forankring i organisasjonen, men gir et bilde på hvordan det er tenkt prioritert. Se figur 1:

Figur 1

Miljø og klima – prioriterte områder (utkast)				
	1. Medisinske forbruksvarer	2. Legemidler	3. IKT	4. Tekstil
Hvorfor	Særlig viktig å fase ut miljø- og helseskadelige stoffer, spesielt i ansatt- og pasientnære kategorier. Bør også prioriteres fordi vi er størst på området og har stor påvirkningskraft.	Prioriteres fordi legemiddel-substanser i vann og miljø øker alarmerende og det er en urovekkende økning av bakterier som er motstandsdyktige mot antibiotika.	Har et stort miljøfotavtrykk spesielt i produksjonsfasen, samt relativt kort levetid. I tillegg har produktene store potensielle verdier ved gjenvinning.	Hele verdikjeden fra produksjon av fiber til avhending/material-gjenvinning er en global versting for miljø og helse. Prioritert av både norske myndigheter og EU.
Hvordan	Bruk av: <ul style="list-style-type: none">Den europeiske utfasingslistenDe nordiske emballasjekraveneMiljømerker (type1) der det finnes, og leverandørdialog for å få flere miljømerkede medisinske varerFremme innovasjon og produktutvikling gjennom markedsdialog og krav	Stille miljøkrav i risikoområder: <ul style="list-style-type: none">Produkter hvor det er utfordringer med produksjon lokalt, som antibiotika og kjemoterapeutikaProdukter med mye emballasje og forpakningenes volum skaper større transportbelastning, som for eksempel ernæringsprodukter og skyllevæsker	PC, skjermer, tilbehør <ul style="list-style-type: none">Miljømerker som TCO eller tilsvarendeHoldbarhet Mobiltelefoner og nettbrett <ul style="list-style-type: none">Etterspør reparasjonEnergieffektivitetKjemikaliekraftHoldbarhet (formontert skjerm, deksel)Forslag om kjøp av brukte mobilerRetur av brukte mobilerTransportEmballasje	Stille ambisiøse miljøkrav (og krav til anstendige arbeidsforhold) i <i>alle</i> tekstilanskaffelser på system-, leverandør- og produktnivå: <ul style="list-style-type: none">Velge miljømerker type 1, samt leverandørdialog for å øke andel miljømerkede tekstiler.Velge biobasert, design for demontering og gjenbruk, resirkulert/ resirkulerbart og lang holdbarhet.Retursystemer hos leverandører (Supplier take-back systems) for gjenbruk, ombruk, reparasjon, oppussing og materialgjenvinning*Leie/lease. (*innføres i EU fra 2024)

Plan for utslippsreducerende tiltak

Sykehusinnkjøp HF har i 2022 fått i oppdrag å utføre et klimaregnskap innen scope 3 (indirekte utslipp) for spesialisthelsetjenesten. Dette vil utføres høsten 2022/våren 2023 og resultatet av dette skal føre til en liste over utslippsreducerende tiltak. Det ligger i oppdraget at denne planen skal legges fram for styret og eierne før den tas i bruk.

3. Anbefaling

Administrerende direktør har i denne saken vist hvordan det jobbes med krav til klima og miljø i anskaffelser. Føringerne for hvordan dette gjøres ligger i hovedsak i gjeldende policy for

samfunnsansvar som er vedtatt av styret i desember 2021, samt spesialisthelsetjenestens klima- og miljømål. I de anskaffelsene hvor krav til klima og miljø kan føre til økte kostnader, vil dette løftes særskilt i saksgrunnlaget til styringsgruppe/faggruppe slik at dette vurderes spesifikt. Det er styringsgruppe/faggruppe som godkjenner bruk av kravene. Og i særskilte tilfeller hvor vekting av krav knyttet til miljø og klima kan føre til vesentlig økte kostnader, skal dette legges frem for styret til vurdering og eventuell godkjenning.

Det er igangsatt flere prosesser i Sykehusinnkjøp HF som gjør at styret vil få flere saker knyttet til dette temaet høst 2022 og vår 2023. Det være seg arbeid med kategoriplaner, analyse av indirekte utslipp, ny gevinstveileder og arbeid knyttet til å prioritere enkeltkategorier/innkjøpsgrupper.

Det anbefales at styret tar saken til orientering og ber administrerende direktør sende den videre som en orienteringssak til eierne som en redegjørelse på arbeidet med krav knyttet til klima og miljø i anskaffelser.

Utrykte vedlegg

- Rammeverk for miljø og bærekraft i spesialisthelsetjenesten
- Policy for samfunnsansvar for Sykehusinnkjøp HF